

KNYIHÁR ESZTER

Az otthon fogalmának vizsgálata a magyarországi kínai bevándorlóknál*

1. Bevezetés

Az otthon kiemelt jelentőséggel bíró környezet az egyén életében, egy olyan szubjektív fogalom, amelyet saját tapasztalatai alapján mindenki maga tölt meg jelentéssel. Az otthon fizikai formáját tekintve lehet egy ház, egy lakás, egy szoba, egy olyan tér, amely az egyén lakóhelyeként működik, és sok esetben elsődleges fizikai territóriumává válik. Ez az a hely, ahol az otthon lakója saját szabályokat hozhat létre és követhet, az otthon megvédi őt, és ő is tevékenykedik otthona védelmében. A rendezett otthon a külvilág kaotikusságával szemben értelmezhetővé válik. Itt él a család, amelynek tagjai az otthon kialakításához rítusokat, szokásokat hoznak létre és ismételnék meg.¹ Az otthon egy dinamikus rendszer részeként működik, ahol nemcsak az otthonnak, hanem az otthonban élőknek is kulcsszerep jut. Az egyéni tapasztalatoknak köszönhetően az otthon szubjektívvá válik, interpretációja jelentősen függ az egyén sajátos észlelésétől. A helyidentitásból fakadó kapcsolati kettősség értelmében nemcsak az egyén lesz hatással a helyre, hanem a hely is hatással lesz az egyénre. Az ember kulturális és szociális tapasztalatait helyek függvényében éli meg, a helyek emlékei egyénisége részévé válnak. Az otthon fontos szerephez jut a személyes identitás kialakításában, az, hogy honnan, milyen otthonból származik valaki, segít megérteni, hogy ki is ő valójában, hol van, és hova tartozik.²

A migrációs folyamatok hatással vannak az otthon fogalmának konstrukciójára. Az élettér változása, az eltérő szociokulturális környezet, a hátrahagyott szülőföld mind alakítanak a migráns otthonképén. A jelenséget feltérképezni kívánó vizsgálatok a *migránsotthon* különböző attribútumai alapján próbálják megragadni annak felépítését. Azokkal a klasszikus nézetekkel szemben, amelyek az otthonot egy fizikailag helyhez kötött, *megismételhetetlen* egységként

* A publikáció az Információs és Technológiai Minisztérium ÚNKP-19-3 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának szakmai támogatásával készült.

¹ Dúll 2009a: 95–98; Mallett 2004: 63.

² Dúll 2009b: 95; Qazimi 2014: 307; Cuba–Hummon 1993: 548; Damery 2014: 2–3.

kezelték,³ újabb kutatások rámutattak arra, hogy az otthonfogalom mobilis és kontextusfüggő.⁴

A kínai kultúrában az otthon központi szerepet tölt be. Amellett, hogy lakóhelyként működik, szoros jelentésbeli kapcsolatban áll a családdal és a szülőfölddel is.⁵ Jelen tanulmányban a kínai társadalom egyik speciális rétegével, a Magyarországon élő vagy az országban rövidebb ideig tartózkodó kínai bevándorlókkal és az általuk létrehozott otthonfogalommal kívánok foglalkozni. A téma tanulmányozása lehetőséget teremt arra, hogy alaposabban megértsük a kínai bevándorlók otthonképét, és ezáltal kiegészíthessük ismereteinket migrációs szokásaikról és integrációs stratégiáikról is.

2. Az otthon fogalma

A következő részben az otthonnal, az otthonalkotással, a *migránsotthonnal* és a *kínai otthonnal* kapcsolatos jelenségekkel foglalkozom bővebben.

2.1. Az otthon és otthonalkotás

Azzal együtt, hogy az otthon élettérként működik, túlmutat az épített környezet határain. Kialakításában fontos szerepet játszik az ember és lakóhelye között létrejött érzelmi kapcsolat. Az ideális otthon egy biztonságos, belátható, ismerős hely, ahol annak lakója magabiztosan tájékozódik térben, időben és az ott kialakított szociokulturális környezetben. Az otthon olyan biztos pont, ahova *vissza lehet térni, és mind lelkileg, mind testileg fel lehet tölteni*. Ez egy olyan *meleg, szerető* környezet, amely hasonlatosan az *anyai öleléshez, védelmező, befogadó*, de ezzel együtt néha akár *fojtogató is lehet*.⁶

Az egyén és az otthon dinamikus viszonyának köszönhetően az otthonnal kapcsolatos helyidentitás idővel változhat. Az otthon elhagyása és az új otthon létrehozása egy természetes, az életciklussal összefüggő folyamat,⁷ amelynek során lehetőség nyílik arra, hogy az otthon a mozdítható tárgyak és szokások összességéként bárhol és bármikor újraalkothatóvá váljon.⁸

³ Ralph–Stacheli 2011a: 518.

⁴ Stacheli–Nagel 2006: 1612.

⁵ Zhang et al. 2016: 33–34.

⁶ Dúll 2009c: 94; Hage 2010a: 417–420.

⁷ Cuba–Hummon 1993: 551.

⁸ Ralph–Stacheli 2011b: 518–519.

Ahmed, aki többek között foglalkozik a migráció során létrejövő *igaz otthon* keresésének a jelenségével, úgy véli, hogy a bevándoroló számára az otthon két síkon valósul meg. Ennek értelmében létezik egy „itt és most”, *aktuális* és egy „folyamatosan vágyott és kutatott, de el nem ért”, *igaz otthon*. Az első otthon az, ahol a migránsnak a *jelenben* élnie kell, míg a második az, ahonnan *származik*, és ahova örökre *visszavágyik*. Ez utóbbi, mivel erősen támaszkodik az emlékekre, sok esetben nehezen megragadható, az idővel együtt alakuló jelenség, amely lassan feltöltődik a közös történelmi és kulturális elemekkel is. Ez a *vágyott otthon* – paradox módon – egy múltban létrejött fogalom, amely soha nem tud már annak *igaz* formájában újból megvalósulni. Egy olyan hely lesz ez, amely a migránstapasztalatok során felértékelődik, szinte már tökéletessé válik, míg végül megvalósíthatatlanságában csupán referenciául szolgálhat ahhoz, hogy „mi majdnem olyan, és mi nem olyan”, mint az *otthon*.⁹

Ralph szerint a migrációval kapcsolatos *otthonalkotást* összetett jelenségként érdemes kezelni, ahol nem lehet az otthon fizikai, állandó és mentális, mozgatható aspektusait sem figyelmen kívül hagyni.¹⁰ A Ralph által is említett megközelítés lehetőséget teremt arra, hogy a *migránstothont* komplex fogalomként kezeljük, és annak több dimenzióját is megértsük. Ennek megfelelően az olyan kettősségek, mint a *fizikális hely – mentális hely, állandó-mobilis, jelenbeli-jövőbeli, valós-vágyott*, könnyebben összeegyeztethetővé válnak.

A migrációs folyamatok alkalmával bekövetkező otthonalkotás egy olyan összetett jelenség, amelynek részeként a migráns nemcsak a szülői, *családi* territóriumot, hanem a közös nyelvet és kultúrát *beszélő* törzsi territóriumot is maga mögött hagyja.¹¹ Az otthon újraalkotását egy számára új közegben kell megvalósítania, folyamatosan egyensúlyozva az otthonalkotáshoz szükséges *tradíciómegtartás* és az integrálódáshoz szükséges *tradícióelhagyás* között.¹²

2.2. A kínai otthon

Kínában a társadalom folyamatos és nagy iramú átalakuláson megy keresztül, de a társadalmi normarendszert még mindig erősen befolyásolják a klasszikus konfucianus hagyományok.¹³ A fejlődés okozta változások és a tradicionális kultúra ragadványai által kialakított kettősség hatással van az otthon fogalmának

⁹ Ahmed 1999: 330; Ralph–Stacheli 2011c: 520; Brah 2002: 192.

¹⁰ Ralph–Stacheli 2011d: 519.

¹¹ Düll 2009d: 97.

¹² Liu–Didham–Lu 2017: 19.

¹³ Fukoyama 1996a: 85–86.

a konstrukciójára.¹⁴ Hagyományos értelemben az otthon (*jia* 家) funkcionális térként működik, helyet ad a családnak (*jiating* 家庭), az utódok létrehozásának és felnevelésének, ezzel együtt azonban a szülőföld (*laojia* 老家, *jiaxiang* 家乡) fogalmától is elválaszthatatlan.¹⁵ A nagy iramú urbanizáció, a család szerkezetének átalakulása, az ország határain belül megvalósuló és a kifelé történő migráció folyamatosan alakítja a kínai otthon fogalmát.

3. A vizsgálat elméleti háttere

Jelen tanulmányban a kínai bevándorlóotthon fogalmi konstrukciójának bemutatására teszek kísérletet. A vizsgálat során a tartalomelemzés módszereivel dolgoztam fel az interjúk elkészítése és a kérdőíves felmérés során kapott válaszokat. Az otthonnal kapcsolatos fogalomalkotásnak a felmérése három célzott kérdésen keresztül valósult meg: először arra kértem a résztvevőket, hogy határozzák meg az otthon fogalmát, majd írjanak le 10 szót, ami számukra a fogalomról eszükbe jut. A harmadik kérdésben pedig arra kértem őket, hogy mutassák be ezeket a felsorolt szavakat. A vizsgálatban részt vevő 139 főt¹⁶ azok eltérő migrációs tapasztalatai szempontjából négy csoportra osztottam: Magyarországon letelepedő bevándorlók¹⁷ (11 fő), Magyarországra ideiglenesen bevándorlók¹⁸ (23 fő) és Magyarországon élő, itt felnövő bevándorlók¹⁹ (30 fő). A fent említett vizsgálati csoportok mellett, a fogalom alaposabb megértése céljából létrehoztam egy negyedik referenciacsoportot (75 fő), amelyet Kínában élő résztvevők alkottak.

A kínaiak otthonfogalmának alaposabb megértéséhez a Hage²⁰ által is említett besorolást vettem alapul. Úgy vélem, hogy az általa bemutatott kategóriák lehetőséget adnak arra, hogy az otthonról alkotott nézeteinket és az otthonnal, otthonérzettel kapcsolatos kutatási eredményeket egy rendszerbe foglalva tudjam közölni. Emellett ezek a kategóriák rugalmasnak mutatkoztak annyira, hogy közöttük az átjárhatóság biztosítva legyen. Az általa bemutatott otthonfogalom

¹⁴ Wu–Hannam–Xu 2018a: 73.

¹⁵ Zhang et al. 2016b: 33–34.

¹⁶ Általános adatok az 1. számú mellékletben találhatóak.

¹⁷ Ide azokat a bevándorlókat soroltam, akik terveik szerint végleg Magyarországon maradnak. A könnyebb kezelhetőség céljából őket csak *letelepedőknek* nevezem a későbbiekben.

¹⁸ Ide azokat a bevándorlókat soroltam, akik biztos, hogy elhagyják Magyarországot belátható időn belül, nem szándékoznak az országban letelepedni.

¹⁹ Esetükben a szülők első generációs bevándorlók. Ők maguk vagy Magyarországon születtek, vagy kisgyermekkorban vándoroltak be. Az egyszerűbb kezelhetőség céljából ebben a tanulmányban őket végig második generációs bevándorlóknak fogom nevezni.

²⁰ Hage 2010b: 417–420.

egy olyan komplex egység, amelyet egymással szoros kapcsolatban álló építőelemek alkotnak: *biztonságérzet, a közösséghez való tartozás érzete, az ismerős közeg érzete és a lehetőségek meglétének érzete.*

4. Eredmények²¹

Az otthon élménye a válaszadók 98% esetében pozitív tartalommal töltődött fel. Az otthonkép felidézése sok esetben érzelmeket és érzeteket leíró szavakkal történt meg, így: *melegség, biztonság, szeretet* stb., ez így történt olyan esetekben is, amikor az otthon egyes fizikai jellemzői kerültek elő, így a *falak színei, az ágy melege, a kertben növő barackfák* stb., ezek többségében egy pozitív érzés vagy emlék részeként jelentek meg.

A család szerepe kiemelten fontosnak bizonyult az otthonalkotás szempontjából,²² így a kategóriák értelmezése legtöbb esetben attól majdhogynem elválaszthatatlanná vált. A válaszok feldolgozását követően körvonalazódott, hogy a *közösséghez való tartozás érzete* és a *biztonságérzet* kategóriái azok, amelyek a leginkább hangsúlyossá váltak mindegyik csoport esetében. Ezeket a kategóriákat az azonosított kifejezések hasonló mintázatai alapján további alkategóriákra osztottam. A biztonságérzet esetében ezek: *melegség, fényesség; kikötő, óvóhely, szív, lélek otthona; hazatérés, vágyott visszatérés; biztonság, békesség; pihenés, relaxálás; feltöltődés, gyógyulás; táplálás, evés; igaz, szabad, őszinte közeg.* A közösséghez való tartozás érzetének esetében ezek: *családtagok; tágabb közeg; családi találkozó, ünnepek; egymás szeretete, megértése, segítése, támogatása.*

A Kínában tartózkodóknál és a Magyarországon letelepedőknél az otthonnal kapcsolatos leggyakrabban használt kifejezés a melegség (*wennuan* 温暖) (Kínában élők: 52%, letelepedők: 64%), az ideiglenes bevándorlóknál a család és a családtag jelentésű *jiaren* (家人) (74%) és a második generációs bevándorlóknál a magyar *család* kifejezés (60%) volt, amelyeket sokszor együtt is használtak.

[Otthon] az ahol a család van, ott van szeretetteljes gondoskodás is, ahogy átöleljük egymást, az melegséggel tölt el.

有家人在的地方拥有爱的关怀，彼此拥抱是种温暖。

²¹ Lásd 2. számú melléklet.

²² Az összes válaszadó 81%-ánál a család az otthon fontos részét képezte.

4.1. Az otthon mint biztonságos hely

Hage szerint a *biztonságos otthon* hasonlatos a meleg anyai öleléshez, ahova az egyén hazatérhet, ahol leginkább a saját szabályai érvényesülhetnek, ahol megpihenhet és feltöltődhet.²³ A biztonságérzettel szorososan összefüggésbe hozható *melegségérzet* volt az, amely az általam kapott eredmények alapján mind a négy csoport esetében kimagaslóan fontos kritériumnak számított az otthon fogalmánál (ideiglenes bevándorlók, letelepedők, második generációs bevándorlók, Kínában élők: 74%, 73%, 50%, 65%).²⁴

Az otthon egy meleg élettér.

家是个温暖的栖息地。

Az otthon számomra a legmelegebb hely.

家对于我来说是最温暖的地方。

A *biztonság és békesség érzése* ugyancsak mind a négy csoportnál megjelent, és legmagasabb arányban az ideiglenes bevándorlók esetében volt megfigyelhető (61%), akik ezt a biztonságérzetet leggyakrabban a Kínában lévő szülői otthonnal azonosították. Ennek a csoportnak a biztonság és békesség utáni fokozott vágyakozása egybeesik a Ralph által is említett jelenséggel, miszerint a „mozgásban lévő” migránsnak igénye van a stabilitás megteremtésére.²⁵

[Az otthon] az a hely, amit a világon a legbiztonságosabbnak érzek.

[家是] 世界上最有安全感的地方。

A transznacionális életmóddal is összefüggő *itt is, ott is, de itt sem, ott sem állapot*, egy másik ország idegen környezetében való időszakos tartózkodás, magyarázatul szolgálhat arra, hogy miért pont ennél a csoportnál jelenik meg az ideális otthon mint a *vágyott* nyugalom és *vágyott* biztonság helye.²⁶

Visszatérő motívum volt az otthon kikötővel és különböző meleg, óvó helyekkel történő azonosítása, amely a nyugalom és biztonság érzésével rezo-

²³ Hage 2010c: 418.

²⁴ A melegséggel kapcsolatban leggyakrabban használt szó a *melegség* (*wennuan* 温暖) volt, szórványosan kiegészülve egyéb melegséget jelentő kifejezésekkel (*wenxin* 温馨, *nuanhuo* 暖和 és a magyar *melegség* szó).

²⁵ Ralph–Stachel 2011c: 519.

²⁶ A biztonságot a válaszadók általában a következő kifejezésekkel írták le: biztonságos (*anquan* 安全, *pingan* 平安), védelem, védelmez (*baohu* 保护), őriz (*shouhu* 守护), illetve a magyar *biztonságos* szóval.

nált.²⁷ Ez a *kikötő, óvóhely, szív-lélek otthona* kategória a Kínában élő résztvevők számára bizonyult a legfontosabbnak (52%). Náluk rendszeresen visszatért a *kikötő (gangwan 港湾)* kép használata, amelyet a csoport 43%-ánál lehetett megfigyelni.

Az otthon az élet kikötője.

家是生命的港湾。

Az otthon az a kikötő, amire lehet támaszkodni.

家是温暖的可依靠的港湾。

Ez a kifejezés feltűnt a másik három csoportnál is, de gyakorisága sokkal kisebb volt (ideiglenes bevándorlók: 13%, letelepedők: 9%, második generációs bevándorlók: 7%).²⁸ A *kikötő*höz hasonlóan gyakran jelent meg a *guisu* (归宿) kifejezés is, amely legegyszerűbben *otthonnak* fordítható. Míg a *kikötő* magában hordozza az időszakos megpihenés és a végleges beérkezés jelentését is, addig a *guisu* inkább az örökre szóló hazatérést jeleníti meg. A Kínában élő résztvevők gyakran használták mind a két kifejezést arra vonatkozóan, hogy az otthont *a szív és a lélek hazájaként* mutassák be, egy olyan helyként, ahova a lélek kiköthet és megnyugvásra lelhet.

Az otthon a lélek otthona.

家是心灵归宿。

Az otthon a lélek kikötője.

家是归宿，心灵的港湾。

Mivel mind a *kikötő (gangwan 港湾)*, mind a *végleges otthon (guisu 归宿)* kifejezéseket túlnyomóan a Kínában élő válaszadók használták, ezért arra következtethetünk, hogy esetükben különösen magas az igény a végleges otthon megtalálására és az örökre szóló letelepedésre. Számukra a jóléthez, az otthonérzethez szervesen hozzátartozik az adott otthon birtoklása is.²⁹ Ahogy két interjúalany is megfogalmazta:

²⁷ Így a fészek (*xiao wo* 小窝), barlang (*dong* 洞), menedék (*bi hu* 庇护), széltől-esőtől óvó bújóhely (*bifeng dang yu* 避风挡雨) kifejezések.

²⁸ A *kikötő* alternatívájaként jelenik meg a *bifenggang* (避风港), amelyet hasonlóan az előző kifejezéshez, ugyancsak lehet kikötőnek fordítani. Ez a kifejezés azonban már feltöltődik egyfajta óvóhely jelentéstöbblettel is: egy olyan szélvédett kikötő, ahol a nehéz időszakot át lehet vészelni.

²⁹ Cheng et al. 2016: 172.

A kínaiaknak kell a saját lakás, csak akkor nyugodtak.

Kínában mindenki akar lakást venni, mert akkor érzik, hogy van egy végső otthonuk.

Ez a válaszokban fokozottan megjelenő *végleges otthon utáni vágyakozás*, kapcsolatban állhat a Kínában jelenleg is zajló gazdasági migrációval. Napjainkban egyetemi tanulmányok vagy munkavállalás céljából sokan kényszerülnek elhagyni a szülőföldet (*laojia* 老家) és fiatalon más területekre (*waidi* 外地, *waimian* 外面) vándorolni. A szülőföld elhagyása, a nagyvárosokba történő letelepedés, a nagyvárosi életmódból fakadó nagyfokú mobilitás³⁰ és az átlagember számára megfizethetetlen ingatlanárakból fakadó rövidebb távú ingatlanbérletek³¹ folytonos lakóhelyváltásra kényszerítik a nagyvárosokban élőket. Az átlag kínai esetében a végleges otthon birtoklásának vágya, a letelepedés, a megnyugvás igénye folyamatos, és mindezek elérhetetlensége a gyökértelenség negatív érzésével párosul.

Mivel a családnk már régóta egy másik tartományban, a munkahelynél bérel lakást, a szívem nem tud igazán megnyugodni. Olyanok vagyunk, mint a gyökér nélküli békalencse, ami erre-arra lebeg. De az, hogy a családom együtt tud lenni, hatalmas megnyugvást jelent, nagyban kárpótol azért, hogy nincs egy saját állandó lakóhelyünk.

现在我们一家人长期都在外省务工租房居住，心不能真正的安定下来，像颗无根浮萍到处飘流，但好在一家人一直都能在一起，带给我很大安慰，也很大程度上弥补了我不能有属于自己固定居所的空虚。

Az otthonban fellelhető nyugalom és béke, az ott felállított és kiismert szabályok lehetőséget teremtenek arra, hogy a hazatérők ott felszabaduljanak, és őszintén önmaguk lehessenek. Az otthon mint *igaz, szabad, őszinte közeg* képe a négy csoporton belül a letelepedők és a Kínában élők esetében fordult elő magasabb arányban (letelepedők: 27%, Kínában élők: 28%).

Az a hely, ahol teljesen ellazulhatok, ahol úgy sírhatok és úgy nevetgetek, ahogy szeretnék.

令我完全放松的地方，可以任意哭，也可开怀大笑。

Az otthon *őszintesége* kontrasztban a külvilág *őszintétlenségével* védelmező közeget biztosít azoknak, akik a szociális érintkezések során betartandó bonyolult viselkedési szabályokat és a tekintélyük megőrzésére tett folytonos erőfe-

³⁰ Kochan 2016c: 24.

³¹ Ahuja et al. 2010a: 27.

szítést³² fárasztónak érzik. Az otthon mint őszinte közeg a Kínában élőkénél és a letelepedőkénél fordult elő magasabb arányban. A jelenség magyarázható azzal, hogy ennek a két csoportnak a tagjai azok, akiknek egzisztenciájuk leginkább függ más kínaiakkal való együttműködéstől.

Otthon nem kell tettetned, lehet sok olyan dolgot mondani, amit a külvilágban nem lehet szabadon és kötetlenül.

在家里不需要伪装自己，可以说很多不能在外面说的东西，是自由的。

A biztonságos otthon testi és szellemi egészséget támogató helyként szolgál lakójának az életében. Az otthon, mint a pihenés és relaxálás helye mind a négy csoportnál közel azonos arányban fordul elő (ideiglenes bevándorlók: 48%, letelepedők: 45%, második generációs bevándorlók: 40%, Kínában élők: 45%).³³

Az otthon a legkényelmesebb hely, ahol élni lehet.

家是住得最舒服的地方。

Otthon van egy meleg és kényelmes ágy, ahol lehet pihenni.

家里会有温暖舒适的床铺可以休息。

Amit legjobban szeretek otthon, az a földön való heverészás, lent heverni és olvasni.

家最喜欢的事情就是躺在地板上，在下面躺着看书。

Ugyancsak mind a négy csoportnál megfigyelhető volt, hogy az otthon pihenéssel, feltöltődéssel kapcsolatos jelentése kiegészült annak gyógyító szerepével is.³⁴

Az otthon az energiatöltőtő állomásod. Mert otthon fel tudsz tölteni, és utána jobban tudsz dolgozni a családotért.

³² Zhang–Cao–Grigoriou 2011: 129–132.

³³ A válaszadók által használt kifejezések közül voltak, amelyek kifejezetten a pihenésre, relaxálásra, kényelemre vonatkoztak. Ide tartozik: lazít, relaxál (*fangsong* 放松), kényelmes (*shushi* 舒适, *shufu* 舒服, *anyi* 安逸), pihen, pihenés (*xiuxi* 休息), relaxál, relaxált (*qingsong* 轻松), alszik (*shuijiao* 睡觉), hever, lehever (*tang* 躺) és a magyar *kényelmes* és *alvás* kifejezések. Ezek mellett fellelhetők voltak a pihenéssel kapcsolatba hozható szavak: ágy (*chuang* 床), kanapé (*shafa* 沙发), hálórúha (*shuiyi* 睡衣), papucs (*tuoxie* 拖鞋), könyv (*shu* 书), TV (*dianshi* 电视).

³⁴ Itt használt kifejezések: egészség (*jiankang* 健康), gyógyít, gyógyítás (*liaoshang* 疗伤, *zhiyu* 治愈), erő (*liliang* 力量, *dongli* 动力), tankol, feltölt (*jiayou chongdian* 加油充电).

Az otthon garancia az egészségre.

家是健康的保障。

A test és a lélek pihenő és gyógyító helye.

身心休息疗伤 的地方。

A feltöltődéssel és egészséggel is szorosabban kapcsolatba hozható a táplálás, evés aspektusa.

[Az otthonnal kapcsolatban leírt egészség szóról]: Egészség az, hogy tudunk egészséges módon élni, tudunk főzni: reggeli, ebéd, vacsora, és a gyerekeknek is tudunk adni jó minőségű ételeket.

A kínai kultúrában az étkezés központi szerepet tölt be a család életében, valamint a társas érintkezések alkalmával.³⁵ Migrációs folyamatok során, az evés és az ételek készítése segítenek megteremteni az otthonosság érzetét.³⁶ Az otthon izeit idéző ételek és azok hagyományos elkészítésének művelete segíti a migráns által magával hozott családi normarendszer megőrzését.³⁷ A résztvevők válasza alapján láthatóvá vált, hogy az otthon készült ételek hozzátartoznak az otthonképhez.

A táplálás, evés motívuma mind a négy csoportnál feltűnt (letelepedők: 27%, Kínában élők: 35%, második generációs bevándorlók: 27%), de legnagyobb arányban az ideiglenes bevándorlók esetében volt megfigyelhető (48%).³⁸

Ami a legjobban hiányzik, amikor máshol tanulok, az az apukám és anyukám által elkészített étel.

在外学习的时候最想念的就是爸妈做的饭。

Az otthonnal kapcsolatos... egyszerű szó a *baozi*,³⁹ mert nagyon szeretem az anyukám készítette *baozi*-t.

和家有关的…… 简单的词是包子因为我非常喜欢吃我妈妈做的包子。

Az ideiglenes bevándorlók esetében az otthon ízei inkább annak hiányával összefüggésben jelentek meg. Ideiglenes státuszukból adódóan a rendelkezé-

³⁵ Ma 2015:195–197.

³⁶ Damery 2014: 7.

³⁷ Petridou 2001:101.

³⁸ Különösen gyakran fordult elő az anya által készített étel (*mama zuo de fancai* 妈妈做的饭菜) és a szülőföld ételeinek (*jiexiang cai* 家乡菜) képe.

³⁹ A kínai konyhában gyakran készített étel. Egyfajta kelesztett, gőzölt, töltött kenyérbatyu.

sükre álló időkorlát sokszor nem tette lehetővé, hogy kialakítsák azokat a csatornákat, amelyeken keresztül a megfelelő alapanyagokat és főzőeszközöket be tudták volna szerezni, fiatal korukból adódóan pedig sokan közülük még nem tanultak meg főzni.

A *biztonságérzet kategóriájához* sorolhatók még a *hazatérés, visszatérés és fény* motívumai is, amelyeket ezek logikus kapcsolódása miatt a szülőföldről szóló résznél mutatok be.

4.2. Család, otthon, szülőföld: az otthon mint közösséghez való tartozás helye

A válaszadók esetében a biztonságérzet nemcsak az otthonhoz mint helyhez, hanem a benne élő emberekhez is erősen kapcsolódott, így a szülők és a család szerető, védelmező szerepe kiemelten fontossá vált.

A szüleim elég szeretetet és védelmet nyújtottak nekem. Ez [az otthon] vált az örök biztonsági zónámmá.

父母给了我足够的爱和保护，这里成为了我永远的安全区。

Itt [otthon] vannak a családtagjaid, ami azt jelenti, hogy ők a barátaid is. Ez a legjobb hely, ahova el tudsz jönni, ha van valami baj, vagy el akarsz menekülni a világtól.

Az általam vizsgált négy csoport esetében a család volt az az elsődleges közösség, amely az otthon fogalmi konstrukciója során kiemelt szerepet kapott, sőt sok esetben azzal azonos értelmet is nyert.

Az a hely, ahol a család van, az az otthon.

家人在的地方就是家。

Az otthonhoz biztos szükséges egy család, mindegy, hogy hány fő, lehet kettő is [...].

A résztvevők válaszaiban nagy gyakorisággal fordultak elő a családdal és családtagokkal kapcsolatos szavak (ideiglenes bevándorlók: 91%, letelepedők: 82%, második generációs bevándorlók: 87%, Kínában élők: 75%), illetve a családi

dinamikákat leíró kifejezések is.⁴⁰ Ez utóbbival kapcsolatban kimagasló volt a családtagok között meglévő szeretet, megértés, támogatás és tolerancia érzésének bemutatása.

Az otthonnak tele kell lennie szeretettel.

家应该充满爱。

Az otthon a szív kikötője, a családtagok között feltétel nélküli tolerancia, támogatás, megértés és szeretet van.

家就是心灵的港湾，家人之间有无条件的包容，支持，理解与爱。

A családban szükséges az egymás iránti tisztelet és megértés, a másik fél vigasztalása.

家人也要彼此尊重，互相理解，或是给对方一个需要的安慰。⁴¹

A kínai kultúrában a család hatással van az egyén életére és személyiségtudatának kialakulására. Felépítését még napjainkban is erősen áthatják a konfucianus etikára és a szülőtisztelet (*xiao* 孝) eszményére épülő szokások.⁴² Ezek értelmében az egyén felelősséggel tartozik a családjá iránt és munkálkodnia kell annak jólétéért.

Felelősséggel tartozunk a család fenntartásáért.

应该用责任去维系家庭。

A szülő-gyermek kapcsolatban alapvető a szülők gyermekeikért vállalt felelőssége, és az élet későbbi szakaszaiban pedig a gyerekek szülők iránti felelőssége.⁴³

⁴⁰ Az itt vizsgált kifejezések közül a leggyakrabban említettek a család, családtag (*jiaren* 家人), a szülő (*jumu* 父母) és a magyar *család* voltak. Emellett megjelentek a családtagok felsorolásai is, így anya (*mama* 妈妈), apa (*baba* 爸爸), nagypapa az apai oldalról (*yeye* 爷爷), nagymama az apai oldalról (*nainai* 奶奶), nagypapa az anyai oldalról (*waigong* 外公), nagymama az anyai oldalról (*waipo* 外婆), gyerek (*haizi* 孩子), férj (*zhangfu* 丈夫), testvérek (*xiongdì jiemei* 兄弟姐妹) stb. is.

⁴¹ A szeretet mellett hangsúlyossá váltak olyan kifejezések is mint: támaszkodik (*yikao* 依靠, *yilai* 依赖), támogat (*zhichi* 支持, *guli* 鼓励), támogatás (*houdun* 后盾), aggódik (*guanxin* 关心), gondoskodik (*zhaogu* 照顾), segít (*bangzhu* 帮助), társ, társaságot nyújt (*peiban* 陪伴), tolerál (*baorong* 包容, *kuanrong* 宽容), felelősség (*zeren* 责任) és a magyar *odaadás, összetartás, megbocsátás, támogatás, befogadás, elfogadás, segítség, alkalmazkodás és kompromisszum* szavak.

⁴² Fukuyama 1996b: 85–86

⁴³ Fukuyama 1996c: 85, Huang–Gove 2012a: 10–13.

A szüleim irántam érzett szeretet természetesen nagyon megindító. Az otthonom és a szüleim iránt felelősséggel tartozom.

父母对我的爱当然很感动，对我自己的家，对我的父母是有责任的。⁴⁴

Az otthon családi közege mellett a válaszadóknál megjelenő tágabb környezet leginkább a szülőfölddel, kiterjedt családi, kláni kötelékekkel és a szülőhazával volt kapcsolatos.⁴⁵ Fei szerint a kínaiaknál a szülőföldhöz való kötődés magyarázható a több ezer éves földművelő életmóddal.⁴⁶ A hagyományok szerint a szülőföld az a hely, ahova a kiterjedt családok, klánok vissza tudják vezetni a vérvonalukat, ahol az ősök nyugszanak,⁴⁷ ahonnan az egyén származik, és ahova vissza akar térni. Az ilyen tágabb közösséget, a közös morál és normarendszer, a közös célok, egy közös kultúra, szokások és tradíciók, a közös felelősség és a közös nyelv tartja össze. Annak tagjai hatással vannak egymásra, létrejön közöttük egy érzelmi kapocs, és kialakul egyfajta kölcsönös függőségi állapot,⁴⁸ ami befolyással bír az egyén otthonérzetének alakulására.

A saját szülőföldünkön születünk, ott nőttünk fel. Mindegy, hogy hova megyünk, onnan indultunk el. Ez a legfontosabb kiindulási pont, ez a gyökerünk.

我们是自己的家乡出生的，那里长大的。不管我们去哪里我们从那里出发的。这是我们最重要的起点，是我们的根。

A *tágabb közeghez* köthető kifejezések leginkább az ideiglenes bevándorlók esetében jelentek meg nagyobb gyakorisággal (47%), a többi csoportnál arányuk nem volt kimondottan magas (letelepedők: 18%, második generációs bevándorlók: 27%, Kínában élők: 19%).

Hiányzik a szülőföldem négy évszaka és tájai. Most az időm java részét a városban töltöm, hiányzik a gyermekkorom falusi élete.

想念的还有家乡的四季和风景。现在大多数时间生活在城市，时常会怀念童年的乡村生活。

⁴⁴ Amikor azonban ez a felelősségvállalás nem tud teljesülni, az frusztrálja és elszomorítja az egyént. „Szeretnék szemtelen lenni, kinyújtani a kezem és pénzt kérni a szüleimtől, de nem merem kinyitni a számat. Nincs erőm gondoskodni róluk” „想伸手跟爸妈要钱、耍赖，却已经开不了口。没有能力照顾爸妈。”

⁴⁵ Az itt ismételt kifejezések: szülőföld (*jiexiang* 家乡, *laojia* 老家), falu (*xiangxia* 乡下, *cunzhuang* 村庄), klán, család (*jiazu* 家族), ország (*guojia* 国家), Kína (*Zhongguo* 中国) voltak.

⁴⁶ Fei 1998: 6–17.

⁴⁷ Wu–Hannam–Xu 2018: 73.

⁴⁸ Hage 2010c: 418.

A szülőföldhöz (*laojia* 老家, *jiaxiang* 家乡) köthetően jelenik meg a vágyott visszatérés motívuma.⁴⁹

Mi most mindannyian máshol dolgozunk vagy tanulunk, mindannyiunknak hiányzik a saját szülőföldje. Ha lesz rá időnk, akkor szeretnénk visszatérni oda.
我们现在都在外地工作或者学习。我们每个人都想念自己的家乡如果我们有时间我们要回家乡。

Ez a visszatérés egyfajta jövőbe kihelyezett vágyott vagy idealizált cselekedet, amely nagy jelentőséggel bírhat a migráns életében és személyiségtudatának a megszilárdításában.⁵⁰ Hasonlatos egy zarándokúthoz, amely az élet rendjeként valamikor megvalósul.

[Az otthon] az, ahonnan az ember származik, és ahova visszatérhet.
[家是]人生的来处和归途。

Az otthon egy olyan meleg kikötő, ami az élet kiindulópontja, és ahova az út végén vissza lehet térni.
家是温馨的港湾，是一生的起点，也是旅程的归途。

Azzal együtt, hogy a *visszatérés motívuma* többeknél előfordult, annak aránya hasonlóan a *tágabb közeghez, szülőföldhöz*, nem volt kifejezetten jelentős. A Kínában élőknel (17%) és az ideiglenes bevándorlók (16%) esetében fordult elő, míg a letelepedőknel és a második generációs bevándorlóknel ez a kép teljesen hiányzott.

A visszatérés és a melegség érzetének jelenségét egészíti ki a *fény* szimbóluma,⁵¹ amely a második generációs bevándorlókat kivéve mindhárom csoport esetében felfedezhető volt.

Otthon lesz egy fényes lámpa, ami mindig világítani fog neked.
家里也会有明亮的一盏灯永远为你亮着。

Az otthonnal kapcsolatos fény úgy jelenik meg, mint egy világítótorony, egy felkapcsolt lágy fényű lámpa, amely egy biztonságos és vágyott helyre navi-

⁴⁹ Az előbbivel használt kifejezések a hazatérés (*hui jia* 回家) és a magyar *hazatérés*, míg az utóbbival a visszatérés (*huigui* 回归, *guichu* 归处), hazaút (*guitu*, 归途) voltak.

⁵⁰ Ralph–Stachel 2011d: 522; Kochan 2016a: 25.

⁵¹ Így: lámpafény (*dengguang* 灯光), világítás (*denghuo* 灯火), napfény (*yangguang* 阳光), világítótorony (*dengta* 灯塔).

gálja a megérkezőt. Az otthon fényei melegséggel töltik el az egyént, más házak fényei pedig felidéznek a saját otthon emlékét és hiányát.

Amikor először elhagytam az otthonomat, látva ezer ház lámpafényét, érezve a mások által készített étel illatát, a hiányérzet nagyon valóssá vált.

第一次离开家，看到万家灯火，闻到别人家的饭菜香，思念变得很具象。

A válaszok alapján arra következtethetünk, hogy bár a tradicionális értelemben vett szülőföld még mindig különleges szereppel bírt több válaszadónál is, annak otthonnal való azonosítása, az oda való visszatérés szándéka és lehetősége a jelenlegi gazdasági folyamatok hatására változni látszik.⁵² Az idősebb generáció esetében a szülőföld élménye egy távolba kihelyezett nosztalgikus élménnyé redukálódott, míg a fiatalabb generáció tagjai közül többen már érzelmileg teljesen eltávolodtak tőle.

De a mi generációnk esetében nincs szülőföld, a szülőföld nem olyan fontos. Mert a fiatalok szeretnék elmenni szétnézni, többen mennek el dolgozni. Talán ez korfüggő.

可是我们这一代的人的话，没有老家，老家没有那么重要的。因为年轻人希望去外面看看，多去外面工作。可能年代有关系。

A szülőföldre való visszatérés szándékát befolyásolhatja az is, hogy az onnan származó egyén rendelkezik-e már máshol megalapozott egzisztenciával és saját családdal, illetve hogy a szülőföld maga mennyit változott az elvándorlást követő időszakban. Figyelembe véve ezeket érthetővé válik, hogy a szülőföld és az oda való visszatérés miért játszott csak olyan alacsony arányban szerepet a Kínában élő résztvevők (19%) és a Magyarországon letelepedők (18%) otthonképeinek a konstrukciójában. A másik két csoporthoz viszonyítva, esetükben az átlagéletkor magasabb volt, és többen rendelkeztek saját családdal és egzisztenciával.

Az ideiglenes bevándorlók esetében a szülőfölddel kapcsolatos kifejezések magasabb arányban fordultak elő. A csoportot alkotó fiatal munkavállalók többsége még nem rendelkezett családdal, és nem állt módjukban hosszabb időre egy helyen letelepedni. Esetükben a szülőföld sokszor egyet jelentett a Kínában hátrahagyott családi otthonnal, az ott élő szülőkkel és az általuk nyújtott biztonságérzettel. A szülőföld utáni erős vágyakozás, hasonlóan az otthon izei és a családtagok utáni vágyakozáshoz, összefüggésben állhat az ideiglenes státuszukból fakadó *hontalanság* érzésével.

⁵² Kochan 2016b: 25.

A szülőföld mint *jiexiang* (家乡) vagy *laojia* (老家) teljesen hiányzott a második generációs bevándorlók otthonképéből. Náluk a tágabb közeg a szülőhazára mint Kínára vonatkozott, így az általuk használt kifejezések ebben a kategóriában voltak: őshaza, származási ország (*zuguo* 祖国) és Kína (*Zhongguo* 中国). Esetükben Kína sokszor mind a fizikális, mind az érzelmi térben távol lévő helyként jelent meg, ami nem feltétlenül töltötte be egy aktuális otthon vagy visszatérési célállomás szerepét. Ennél a csoportnál a *szülőföldre való visszatérés* és az azt *navigáló fény* motívuma is hiányzott, és annak helyét a magyarországi, legtöbbször szülői otthonba történő *hazatérés* vette át. Ez a látzólag hétköznapi, rendszeresen végrehajtott cselekedet a második generációs bevándorlók 33%-ánál jelent meg. Ez a *hazatérés* párosult a biztonság, megnyugvás és relaxálás érzetével.

Az első az ajtót jelenti, a kaput. Belépsz a saját házádba, hazaértél, megérkeztél. Ez a hazatérés ilyen megnyugtató dolog. Megérkezik a saját otthon ajtaja előtt, belép, bezárja az ajtót, leveszi a kabátját, leteszi a táskáját, leül a kanapéra, és egy jó nagy levegőt vesz. Ez egy kényelmes érzés.

Melegség. Hazaérek, és érzek egy ilyet a többiektől. Nehéz ezt megfogalmazni, ez egy ilyen érzés. A békesség..., hogy hazaérek, és így nyugi van. Nem nyugat senki, mondjuk egész nap stresszes voltam. A nyugalom is ide kapcsolható. Megnyugszom, minden rendben van.

A családhoz és a szülőföldhöz történő visszatérés egyik alternatívájaként jelent meg a *családdal való egyesülés*, ami többeknél is kiemelt szerepet kap az otthon fogalmának bemutatásánál. Olyan speciális kifejezések mint a *tuanyuan* (团圆) és a *tuanyu* (团聚), amelyek tipikusan a tavaszünnepe (kínai holdújév) alkalmával történő családi találkozást jelentik, mindegyik csoportnál megfigyelhetők voltak, de az ideiglenes bevándorlók és a második generációs bevándorlók esetében fordultak elő magasabb arányban (30%, 33%). Mivel a külföldön élő vagy belföldön máshol tanuló és dolgozó kínaiaknak sokszor csak a tavaszünnepe ad lehetőséget a szülőföldre, szülői, nagyszülői házba való hazatérésre, ezért annak szerepe kiemelten fontossá válik az életükben.

Mivel egész évben távol vagyok az otthonomtól, elmegyek, és máshol dolgozom, minden évben csak tavaszünnepe vagy más ünnepek alkalmával tudok hazamenni.
为常年出门在外工作，每年只有春节或者假期才能回家。

Az ideiglenes bevándorlók esetében a családi találkozó összeforrt a szülőföldre történő visszatérés erősen idealizált képével.

Szeretem az apukámat, az anyukámat és a családomat. A szülőföldem adta nekem a legszebb emlékeket, és ezért gyakran várom az újévet, a családi találkozót.

我爱爸妈和我的家人，老家给了我最美好的回忆，也时常让我期待着过年，团聚！

Ahogy arról már szó volt, esetükben az otthon sokszor egyet jelentett a szülőföldön hátrahagyott családi otthonnal, így a családtagokkal való találkozás az otthonképük szerves részét képezte.

Ez a családi találkozó kiemelt szereppel rendelkezett a második generációs bevándorlók esetében is. Az együttlét és az ünnepi tradíciók tartása általában lehetőséget teremt arra, hogy a fogadó országban felnövő fiatalok kapcsolatot teremtsenek szüleik kultúrájával,⁵³ és egy közös valóságot hozzanak létre a Kínában maradt rokonokkal.

A mostani kínai újév az eléggé rizikós, de így legtöbbször ugyanúgy történik, hogy leülünk, megnézzük, van az a nagy... tévéműsor..., közben, aznapra be szoktunk vásárolni kínai rágesákat, hogy meglegyen a hangulat is hozzá... Meg hát így összegyűlik a család ismerősökkel együtt, és általában a tavaszi újév így szokott telni. Régebben volt még olyan is, hogy kimentünk petárdázni, mert az is a része... meg tűzijáték. ...*hong baót*⁵⁴ (红包) már egy ideje nem kapok. Érzem, hogy felnöttem.

Az általam megkérdezett második generációs fiatalok a holdújévet és a holdújévi családi találkozót speciális, izgalmas, a fogadó ország kultúrájától erősen eltérő eseményként élték meg, amelynek a saját otthonuk adott helyet.

4.3. Az otthon mint lehetőséggel teli ismerős közeg

Az otthon egy olyan *ismerős közeg*, ahol az egyén megszerzett tudására és emlékre támaszkodva biztosan tud tájékozódni a földrajzi és társadalmi térben. Az otthonérzet kialakításakor ugyancsak fontos szerep jut a lehetőség- és a reményérzet meglétének. Az, hogy az adott helyen annak lakója megfelelő minőségű életet tud magának kialakítani, tervezni tud, erősíti az állandóság és a stabilitás érzetét.⁵⁵

Az általam végzett kutatás eredményei alapján összehasonlítva mind a négy csoportot, ez az utóbbi két kategória kevésbé volt hangsúlyos a válaszadóknál

⁵³ Foner 1997b: 965–966.

⁵⁴ Kínai kultúrában gyakran előforduló, ajándék gyanánt adott, pénzzel teli piros boríték.

⁵⁵ Hage 2010d: 418.

(ideiglenes bevándorlók: 30%, 35%, letelepedők: 36%, 18%, második generációs bevándorlók: 30%, 17% Kínában élők: 31%, 8%).

Az ismerős közeghez kapcsolódó kifejezések közül legtöbb az ismerős tárgyra, helyekre, érzetekre és emlékekre irányult.⁵⁶

Itt nőttem fel, ezt ismerem. Ha mondanak egy címet, azt ismerem.

Az illatok... hát nem tudom, talán így a bútorok, meg minden, ami illatot áraszt, és ha ezt így megérezném, akkor az otthonra asszociálnék. Meg a személyes tárgyak, amik otthonossá teszik a helyet.

Az otthon egy absztrakt fogalom, magába foglalja a családtagokat, az ismerős ízeket, az ismerős környezetet.

家是抽象的，包括亲人，熟悉的味道，熟悉的家居环境。

Az emlékeket őrző hely.

存放回忆的地方。

Az otthon fizikai jellemzőinek ismerete a térbeli tájékozottságon túl erős érzelmi kötődést is feltételez. Csikszentmihalyi,⁵⁷ aki átfogó munkájában alaposan körbejárta az otthon, az otthon található dolgok és az otthon lakójának viszonyát, rámutat arra, hogy az otthon dolgai és az egyén között rendkívül intim érzelmi kapcsolat alakul ki, amely erősen hatással van az egyén identitástudatára.

Az utolsó kategória az otthon mint a „lehetőségek meglétének” a helye. Itt az azonosított kifejezések alapján az otthonnak olyan helynek kell lennie, ahol az anyagi biztonság teljesül, és van lehetőség egy kielégítő munkahely megszerzésére és a megfelelő életszínvonal megteremtésére.⁵⁸

Az otthonhoz biztos szükséges a pénz. Kell, hogy legyen pénz.

Szükség van a pénzre, hogy fenn tudd tartani az otthonodat és lehetőségre, munkalehetőségre. Valószínűség, tervezhetőség, hogy meg tudd tervezni, hogy hogyan tudsz megélni.

⁵⁶ A leggyakrabban ismételték a következő kifejezések voltak: emlék (*huiyi* 回忆), ismerős (*shuxi* 熟悉), környezet (*huanjing* 环境), lakás (*fangzi* 房子), bútor (*jiaju* 家具), szoba (*fangjian* 房间), felnőtt, növekedés (*chengzhang* 成长) és a magyar *személyes tárgyak, bútor, illatok, felnőtt* szó.

⁵⁷ Csikszentmihalyi–Rochberg-Halton 2002: 15–17.

⁵⁸ Az ide tartozó kifejezések a következők voltak: munka (*gongzuo* 工作), pénz (*qian* 钱), bevétel (*shouru* 收入), lehetőség (*jihui* 机会), esély (*kenengxing* 可能性), és a magyar *lehetőség, munka, pénz* szavak.

A lehetőségek hiánya megnehezítette a szülőföld otthonnal való azonosítását, és több esetben ütközött a visszatérés szándékával.

A családom nagyon szeretné, hogy visszatérjek [a szülőföldemre]... de a szülőföldemen egyáltalán nincs munkalehetőség. Mert az egy kis hely, ahol nem sok mindent lehet csinálni.

A résztvevők által adott válaszok alapján azt tapasztaltam, hogy bár az otthon ismerősége és az ott fellelhető lehetőségek meglétének érzete is alakították a résztvevők otthonnal kapcsolatos fogalmi konstrukcióját, azok nem voltak olyan fontosak, mint a biztonságérzet, illetve a közösséghez való tartozás érzete.

5. Összegzés

5.1. Közös jellemzők és eltérések

A vizsgált eredmények alapján világossá vált, hogy a kínai bevándorlók otthonfogalma komplex jelenség. Az elemzett válaszok alapján körvonalazódtak az otthon fogalmának olyan aspektusai, amelyek mind a négy csoportnál egyformán fontosnak bizonyultak. Ezek a *biztonság és a közösséghez való tartozás érzésével* álltak kapcsolatban. Különösen magas arányban fordultak elő a *melegséggel, a biztonsággal és békességgel, pihenéssel és relaxálással, családdal, szertettel, segítséssel, támogatással* kapcsolatos kifejezések. Az így kirajzolódo otthonkép arra utal, hogy a válaszadók többségénél az otthon elsősorban a család helye, egy olyan biztonságos meleg élettér, ahova vissza lehet térni, ahol pihenni lehet, és fel lehet tölteni. Mindezek mellett azonban voltak olyan jól látható különbségek is, amelyek arra engednek következtetni, hogy a különböző migrációs tapasztalatokkal rendelkező egyének fogalmi konstrukciója bizonyos aspektusokban különbözik.

Az ideiglenes bevándorlók számára a legtöbb vizsgált kategória kimagaslóan fontosnak bizonyult. Az ehhez a csoporthoz tartozó válaszadók az otthonukat egyértelműen Kínába helyezték, bár voltak olyanok is, akik emellett elmondták, hogy Magyarországon is *otthonosan* érzik magukat. Esetükben a Kínában lévő szülőföldre való visszatérés és a családdal való egyesülés szándéka jelent meg a leghangsúlyosabban. Többen azonban azt is megjegyezték, hogy a lehetőségek hiánya miatt a szülőföldön való letelepedésre kevés esélyt látnak. Számukra az *otthon* szó sokszor összefonódott annak hiányával, vagyis Kína, bizonyos ételek, a családtagok, a szülőföld és egy állandó, biztonságos, melegséggel teli ismerős hely hiányának az érzetével.

[Mikor egy ideiglenes bevándorló meghallotta, a 家 szót,] az első kifejezés, amire gondolni tudok, az, hogy nagyon hiányzik az otthon. Hiányzik az otthon. 会想到一个词就是非常想家. 我想家。

Ehhez a csoporthoz többnyire olyan fiatal munkavállalók tartoztak, akik hátrahagyva családjukat és barátait egyedül érkeztek Magyarországra. A Kínától merőben eltérő kulturális közeg, valamint tartózkodásuk rövidebb időkerete nem tette lehetővé számukra a megfelelő mennyiségű és minőségű szociális kapcsolat és egyéb csatornák kialakítását. Ez a fajta korlátozottság hátráltatta egy magyarországi otthon létrehozásának a lehetőségét és szándékát, és fokozta a Kínában hátrahagyott, erősen idealizált otthon hiányát.

A Kínában élő résztvevők esetében a legszembeütőbb különbség a kikötő (*gangwan* 港湾, *bifenggang* 避风港) és a végleges otthon (*guisu* 归宿) kifejezések gyakori használata volt. Az ideális otthon birtoklásának igénye párosulva a Kínában zajló gazdasági és társadalmi változások nyomán kialakuló romló ingatlanpiaci helyzettel és az országon belül, illetve a nagyvárosokban zajló migrációs folyamatokkal⁵⁹ esetükben kimondottan vágyottá tette egy *végleges otthon* megtalálását. A *végleges otthonhoz* való megtérés, az ott történő kikötés és letelepedés a Kínában élő résztvevők otthonképéhez szervesen hozzátartozott. A család kiemelt szerepet játszott náluk is az otthon fogalmi konstrukciójában, viszont a szülőföld és az oda irányuló visszatérés szándéka kevésbé bizonyult jelentősnek. Erre magyarázatul szolgálhat az, hogy a válaszadók közül sokan a szülőföldtől eltérő helyen telepedtek le, saját egzisztenciával és családdal rendelkeznek, így a szülőföldre való visszatérés már nem feltétlenül számít olyan reális vagy vonzó opciónak, hogy az az otthonkép kialakításban szerepet játszon. Hasonlóan az ideiglenes bevándorlókhöz, ennél a csoportnál is többen kifejezték csalódottságukat arra vonatkozóan, hogy bár az *idillikus* gyermekornak helyet adó szülőföldre sokszor nosztalgiával gondolnak, az oda való visszatérés a lehetőségek erős korlátozottsága miatt nem tűnik valószínűnek.

A második generációs bevándorlók az otthont a Magyarországon lévő aktuális otthonnal, sok esetben a szülői otthonnal azonosították. Az ide történő rendszeres és vágyott *hazatérés* náluk, hasonlóan az elvándorlók szülőföldre való *visszatéréséhez*, kiemelt eseménynek számított, ami összekapcsolódott a biztonságérzettel, a pihenés és a megnyugvás érzetével. Ennél a csoportnál a szülőfölddel (*jiexiang* 家乡 vagy *laojia* 老家) kapcsolatos kifejezések teljesen hiányoztak, és helyüket, a Kínával azonosított *származási ország* vagy *őshaza* (*zuguo* 祖国) kifejezés vette át. Kínához és így a szülők kultúrájához is köthető tradíciók és szokások, amelyeknek a szülői otthon biztos közege adott helyet,

⁵⁹ Kochan 2016d: 24; Ahuja et al. 2010b: 27.

fontos elemét képezték az otthon fogalmi konstrukciójának. Azzal együtt, hogy Kína az identitástudatuk fontos részét képezte, válaszaikban többnyire térben és érzelmileg is egy távoli, megfoghatatlan helyként jelent meg, ahol ott-tartózkodásuk idején sokszor kívülállónak érezték magukat. A társadalom többségétől való különbözőség érzete esetükben Magyarországon is megnehezítette azt, hogy az otthonérzet teljesen önfelelt legyen.

A Magyarországon letelepedők esetében a csoport kis létszáma miatt nem vonhatunk le messzemenő következtetéseket. Válaszaik alapján úgy tűnik, hogy számukra a velük élő közvetlen, sok esetben nukleáris méretű család és a család által biztosított szerető, támogató kapcsolatok jelentik az otthont, amelyhez az *otthon mint ház* fizikai tere, biztonságos, meleg helyként asszisztál. Saját megfogalmazásuk szerint Magyarországon otthon érzik magukat, de családjuk érdekében akár hátra is hagynák azt. Esetükben az otthon mozgathatósága a családtagok mobilitásával erős összefüggést mutat. A szülőföldre legtöbbször nosztalgiával gondoltak, de azt már nem azonosították az otthonnal, és az oda való visszatérés szándékát is csak kevesen fejezték ki.

5.2. A család szerepe az otthonalkotásban

A család és a családi kapcsolatok dinamikáját leíró kifejezések használata mind a négy csoportnál nagy gyakorisággal fordult elő. Ezt a jelenséget megmagyarázza a család kínai társadalomban betöltött fontos szerepe. A kínai családon belül kialakított erős bizalmi kapcsolatok és a szülőtisztelet intézménye a családot a társadalom legstabilabb egységévé teszi. A családban létező ki nem mondott bizalmi-kötelezettségi szerződések, a szülő-gyerek erőhierarchia nagy hatással vannak az egyén önmeghatározására. Sok esetben az egyén önmagát a családon belüli és a családhoz fűződő kapcsolatok alapján tudja csak értelmezni.⁶⁰ Mindezekkel együtt azonban a család, hasonlóan az otthonhoz, ugyancsak ki van téve a migrációs hatásoknak. A migráns család biztosítja az egyén számára azt a szociokulturális közeget, ahol értékeit ütköztetheti, ahol a magával hozott tradíciókkal kapcsolódhat a hátrahagyott szülőföldhöz, és ahol az új tradíciók felvételével beilleszkedhet a fogadó ország társadalmába. A migráns családot alkotó különböző generációk különböző értékeket képviselnek, és különböző erősségű kapcsolatokat tartanak fent a fogadó és a küldő ország társadalmával.⁶¹ Ennek alapján úgy vélem, hogy a család és az egyén viszonya eltérő tartalommal töltődik fel mind a négy csoport esetében, és ennek feltáráshoz további kutatások elvégzése szükséges.

⁶⁰ Fukuyama 1996d: 85–Huang–Gove 2012b: 10–13.

⁶¹ Foner 1997c: 961; Foner–Dreby 2011: 547.

6. Befejezés

Ez a tanulmány azt kívánta feltárni, hogy miként valósul meg az otthon fogalmának konstrukciója a Magyarországon élő kínai bevándorlók esetében. A kutatásba bevontam Kínában élő résztvevőket is, akiket a kérdéskör alaposabb megértése érdekében egy referenciacsoportba soroltam. A referenciacsoport célja eredetileg az volt, hogy fogalmat alkothassunk az „autentikusabb kínai otthonról”, és azt össze tudjuk hasonlítani a kínai bevándorlók által adott válaszokkal. Ezzel szemben azt tapasztaltam, hogy a csoportból kikerült válaszadók többsége maga is részt vesz az ország határain belül zajló migrációs folyamatokban, így rájuk is vonatkoznak azt alapvető *migránsélmények*.

Azzal együtt, hogy úgy vélem, a vizsgált témában sikerült feltárnom néhány érdekes jelenséget – így az otthon leírására használt kifejezéseket és szimbólumokat –, a résztvevők kis létszáma miatt a kapott eredmények nem tekinthetők reprezentatívnak. A téma alaposabb megértése további kutatások lebonyolítását és a módszertan finomítását igényli.

Felhasznált másodlagos szakirodalom

- Ahmed, Sarah 1999. „Home and away: Narratives of migration and estrangement.” *International Journal of Cultural Studies* 2/3: 329–347. <https://doi.org/10.1177/136787799900200303>
- Ahuja et al. 2010. „Are House Prices Rising Too Fast in China?” *IMF Working Paper*. No.10/274. Elérhető: <https://ssrn.com/abstract=1751386>. (utolsó letöltés: 2021. január 18.) <https://doi.org/10.5089/9781455210817.001>
- Brah, Avatar 2002. *Cartographies of Diaspora: Contesting Identities*. London: Routledge.
- Cheng et al. 2016. „Housing property rights and subjective wellbeing in urban China.” *European Journal of Political Economy* 45: 160–174. <https://doi.org/10.1016/j.ejpoleco.2016.08.002>
- Cuba, Lee – Hummon, David M. 1993. „Constructing a Sense of Home: Place Affiliation and Migration across the Life Cycle.” *Sociological Forum* 8/4: 547–572. <https://doi.org/10.1007/BF01115211>
- Csikszentmihályi, Mihály – Rochberg-Halton, Eugene 2002. *The meaning of things: Domestic symbols and self*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Damery, Shannon 2014. „Going Home: Migrants Imagined Connections and Home Creation.” Université de Liège – CEDEM: Working Paper. Integrim online papers 3/2014. Elérhető: <https://www.integrim.eu/wp-content/uploads/2014/02/Damery-Going-home-Migrants-imagined-connections2.pdf>. (utolsó letöltés: 2021. január 18.)
- Düll Andrea 2009. *Helyek, tárgyak, viselkedés. Környezetszichológiai tanulmányok*. Budapest: L'Harmattan.
- Fei Xiao Tong 费孝通 1998. „Jāngtū zhōngguó 乡土中国 [A kínai szülőföld]” Peking 北京: Beijing University Press 北京大学出版社.
- Foner, Nancy 1997. „The Immigrant Family: Cultural Legacies and Cultural Changes.” *The International Migration Review* 31/4: 961–974. <https://doi.org/10.1177/019791839703100407>

- Foner, Nancy – Dreby, Joanna 2011. “Relations Between the Generations in Immigrant Families.” *Annual Review of Sociology* 37: 545–567. <https://doi.org/10.1146/annurev-soc-081309-150030>
- Fukuyama, Francis 1996. *Trust: The Social Virtues and the Creation of Prosperity*. New York: Free Press.
- Hage, Ghassan 2010. „Migration, Food, Memory, and Home-Building.” In: Radstone, S. – Schwarz, B. (eds.): *Memory: Histories, Theories, Debates*. New York: Fordham University Press. 416–427.
- Huang, Grace Hui-Chen – Gove, Mary. 2012. “Confucianism and Chinese Families: Values and Practices in Education.” *International Journal of Humanities and Social Science* 2/3: 10–14.
- Kochan, Dror 2016. „Home is where I lay down my hat? The complexities and functions of home for internal migrants in contemporary China.” *Geoforum* 71: 21–32. <https://doi.org/10.1016/j.geoforum.2016.02.021>
- Liu, Liangni S. – Didham, R. – Lu, Jun 2017. „Mapping Chinese Return Migration from New Zealand: A Quantitative Data Analysis from a Comparative Perspective.” *Diaspora* 19/2–3:159–228. <https://doi.org/10.3138/diaspora.19.2-3.195>
- Ma, Guansheng 2015. „Food, eating behavior, and culture in Chinese society.” *Journal of Ethnic Foods* 2: 195–199. <https://doi.org/10.1016/j.jef.2015.11.004>
- Mallett, Shelley 2004. „Understanding home: A critical review of the Literature.” *The Sociological Review* 52/1: 62–89. <https://doi.org/10.1111/j.1467-954X.2004.00442.x>
- Petridou, Elia 2001. „Taste of Home.” In: Miller, D. (ed.): *Home possessions: Material culture behind closed doors*. Oxford: Berg. 87–106.
- Qazimi, Shukran 2014. „Sense of place and place identity.” *European Journal of Social Sciences Education and Research* 1/1: 306–311. <https://doi.org/10.26417/ejser.v1i1.p306-310>
- Ralph, David – Staeheli, Lynn A. 2011. „Home and Migration: Mobilities, Belongings and Identities.” *Geography Compass* 5/7: 517–530. <https://doi.org/10.1111/j.1749-8198.2011.00434.x>
- Staeheli, Lynn A. – Nagel, Caroline R. 2006. „Topographies of home and citizenship: Arab-American activists in the United States.” *Environment and Planning* 38: 1599–1614. <https://doi.org/10.1068/a37412>
- Wu, Yue F. – Hannam, Kevin – Xu, Hong G. 2018. „Reconceptualising home in seasonal Chinese tourism mobilities.” *Annals of Tourism Research* 73.C: 71–80. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2018.09.005>
- Zhang et al. 2016. „Finding a Sense of Home crossbar the Pacific in Old Age— Chinese American Senior’s Report of Life Satisfaction in a Foreign Land.” *J Cross Cult Gerontol* 32: 31–55. <https://doi.org/10.1007/s10823-016-9304-2>
- Zhang, Xin-an – Cao, Qing – Grigoriou, Nicholas. 2011. „Consciousness of Social Face: The Development and Validation of a Scale Measuring Desire to Gain Face Versus Fear of Losing Face.” *The Journal of Social Psychology* 151/2: 129–149. <https://doi.org/10.1080/00224540903366669>

1. számú melléklet

Általános adatok

Átlagéletkor (összes résztvevő)	32 év		
Kínában élők	36 év		
letelepedők	38 év		
második generációs bev. ideiglenes bevándorlók	22 év		
	27 év	Résztevők legmagasabb iskolai végzettsége (%)	
Résztevők száma:	n = 139 fő	általános iskola	1%
Résztevők neme (%)		középiskola	18%
nő	74%	egyetem/főiskola	65%
férfi	26%	más	16%
Résztevők száma beosztás szerint (fő)		Résztevők foglalkozása	
		tanuló	29%
ideiglenes bevándorló	23	alkalmazott	32%
második generációs bevándorló	30	vállalkozó	6%
letelepedők	11	nyugdíjas	6%
Kínában élők	75	munkanélküli	4%
		egyéb	24%

2. számú melléklet

Eredmények

Résztevők és beosztásuk (n 139)	ideiglenes bevándorlók (n 23)	letelepedők (n 11)	második generációs bevándorlók (n 30)	Kínában élők (n 75)
BIZTONSÁGÉRZET				
melegség, fényesség	74%	73%	50%	65%
kikötő, óvóhely, szív-lélek otthona	26%	27%	20%	52%
hazatérés, vágyott visszatérés	17%	0%	33%	16%
biztonság, békeség	61%	36%	50%	44%
pihenés, relaxálás	48%	45%	40%	45%
feltöltődés, gyógyulás	22%	9%	7%	25%
táplálás, evés	48%	27%	27%	35%
igaz, szabad, őszinte közeg	13%	27%	13%	28%
KÖZÖSSÉGHEZ VALÓ TARTOZÁS ÉRZETE				
családtagok	91%	82%	87%	75%
tágabb közeg	47%	18%	27%	19%
családi találkozó, ünnepek	30%	9%	33%	17%
egymás szeretete, megértése, segítése, támogatása, tolerálása	91%	64%	57%	83%
ISMERŐS KÖZEG ÉRZETE				
ismerős	30%	36%	30%	31%
LEHETŐSÉG MEGLÉTÉNEK ÉRZETE				
lehetőség, jövő	35%	18%	17%	8%

